

Човек и географија

- Реч географија потиче од речи **Геа – Земља** и реч **графин** – што значи писати или описати.
- Отац географије је **Ератостен**. (3. век пре нове ере – античка Грчка)
- Оснивач научне географије је **Александар фон Хумболт**
- Најпознатији српски географ је **Јован Цвијић** (проучавао крашки рељеф Балканског полуострва)

- Морепловци (средњи век): **Васко да Гама**- опловио Африку (пронашао пловни пут до Индије); **Кристифор Колумбо** – открио Америку; **Фернандо Магелан** – његова експедиција је прва опловила Земљу
- **Географија** проучава географски омотач (који чини: **атмосфера** – ваздушни омотач Земље, **хидросфера** – водени омотач, **биосфера** – живи свет на Земљи и **литосфера** – стеновити омотач), проучава Земљу као небеско тело, њен положај у Васиони, све појаве и процесе на Земљи.
- **Задаци:**
 - Повежи појмове са леве стране са одговарајућим описима са десне стране.

1.	Географија	а	Проучава повезаност појава у природи и друштву на већим или мањим деловима Земљине површине.
2.	Физичка географија	б	Проучава становништво, насеља и људске делатности.
3.	Друштвена географија	в	Истражује међусобне утицаје и везе природних и друштвених чинилаца који обликују географски простор.
4.	Регионална географија	г	Проучава рељеф, воде, ваздух, земљиште, распрострањеност биљног и животињског света на Земљи.

1.		2.		3.		4.	
----	--	----	--	----	--	----	--

- Упиши знак + у одговарајућу колону у табели, којим ћеш означити обновљиве и необновљиве природне ресурсе.

Природни ресурси	Обновљиви	Необновљиви
угаљ		
Сунчева енергија		
руде		
шуме		
нафта		
воде		
ваздух		

- Ако је тврдња тачна заокружи слово Т, а ако је нетачна, заокружи слово Н.

- а) Биогориво, снага ветра, енергија Сунца и снага воде су чисти извори енергије. Т Н
- б) Обновљивим природним ресурсима не смета загађивање, јер се они стално обнављају. Т Н
- в) Рециклажом се штеде природни ресурси и смањује количина отпада. Т Н
- г) Може се све рециклирати и није потребно одвајање различитих врста отпада. Т Н

- Наведи неке поступке одговорног и неодговорног човековог понашања према животној средини.
- Шта је одрживи развој?
- Шта је рециклажа? Шта све можемо да рециклирамо?
- Шта представља овај знак?

ВАСИОНА

- **Васиона** (Космос или Свемир) је простор који нас окружује и у њему се налазе небеска тела (звезде, планете, сателити, комете, метеороиди, астероиди,...)
- **Галилео Галилеј** – направио први телескоп почетком 17. века.
- **Сунчев систем** чини Сунце и осам планета.

- **Звезде су усијана**, лоптаста небеска тела која имају своју светлост и топлоту. **Најближа звезда Земљи је Сунце.**
- **Сазвежђа** су груписани скупови сјајних звезда (Мала и Велика кола, Орион..). У сазвежђу Малог медведа се налази звезда **Северњача.**
- **Галаксија** је скуп од неколико милијарди звезда. Наша галаксија се зове **Млечни пут ("Кумова слама")** или **Галактика**
- **Планете су хладна и тамна** небеска тела, лоптастог облика без сопствене светлости и топлоте. (светлост и топлоту добијају од Сунца)
- **По удаљености од Сунца** планете су поређане по следећем распореду: **Меркур, Венера, Земља, Марс, Јупитер, Сатурн, Уран и Нептун.**
- **Највећа планета – Јупитер**
- **Најмања - Меркур**
- Ове планете су подељене у две групе: **Унутрашње планете** су: Меркур, Венера, Земља, Марс, а **спољашње** су: Јупитер, Сатурн, Уран и Нептун. Између Марса и Јупитера се налази највећи **појас астероида.**
- **Комете – "звезде репатице"** су небеска тела која се састоје од **главе** (састоји се од космичке прашине, камења и смрзнутих гасова) и **репа** (он настаје када дође до отапања смрзнутих гасова из главе комете).
- Најпознатија комета која на сваких **76** година пролази поред Земље и можемо да је видимо је **Халејева комета.**
- **Сателити** су пратиоци планета. Земљин природни сателит је **Месец.** Месец нема атмосферу, биосферу, хидросферу. Има литосферу која је прекривена кратерима од удара метеора. Месец има **три кретања**: око своје осе, око Земље и заједно са Земљом око Сунца. **Месечеве мене или фазе**: млад Месец, прва четврт, пун Месец, последња четврт. **Месец је најближе небеско тело Земљи.**
- **Метеороиди – "звезде падалице"; "космичко камење".** У Земљиној атмосфери брзо сагоревају. Када метеороид падне на Земљу назива се **метеорит.**
- **Астероиди** су хладна небеска тела неправилног облика.

- **Задаци:**

➤ Дате су неке особине Месеца. Заокружи слова испред тачних тврдњи.

а) Када се Земља нађе између Месеца и Сунца, тада настаје појава потпуног или делимичног помрачења Месеца.

б) Месец има атмосферу и зато на Месецу често дува ветар и пада киша.

в) Месец се окреће око своје осе, око Земље и заједно са Земљом око Сунца.

г) Месец мења свој облик и има сопствену светлост и топлоту.

➤ Када на литосферу падне метеор, настане велико удубљење. Објасни зашто су на површини Месеца кратери бројнији и већи него на површини Земље?

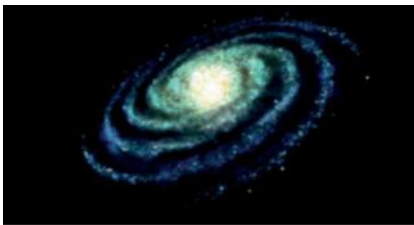
➤ Заокружи слово испред тачног одговора. Шта је приказано на слици?

а) сазвежђе

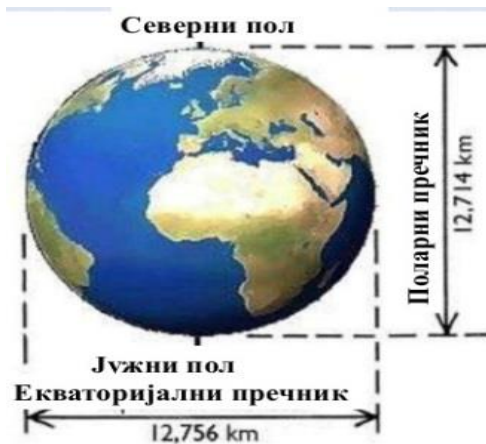
б) галаксија

в) Сунчев систем

г) киша метеора

- **Земља** има лоптаст облик, али се њен облик правилније може назвати **ГЕОИД**. Геоид је неправилан елипсоид, **спљоштен на половима, испупчен на екватору**.
- **Екваторски пречник је дужи од поларног пречника**.

Гравитација (сила Земљине теже) је сила која привлачи сва тела ка центру Земље.

- Земља има два пола – **Северни и Јужни пол**.
- На Земљи се налази **седам континената**: Азија, Африка, Северна Америка , Јужна Америка, Антарктик, Европа и Аустралија.
- Азија – **највећи** континент
- Аустралија – **најмањи** континент
- Антарктик – **најхладнији и ненасељен** (осим истраживачких станица, нема сталних насеља)
- Јужна Америка – **зелени континент** (највећа прашума на свету је **Амазонија** и пресеца је екватор)
- Аустралија – **најсушнији** (највећи део Аустралије је **пустињска** природна зона)
- **Африка** – најтоплији континент (највећи део Африке се налази у жарком топлотном појасу)
- **Европа** има **повољан математички положај** – простире се на северној полулопти и највећим делом у северном умереном топлотном појасу (најсевернији делови Европе су у хладном топлотном појасу)
- **Евроазија** – највећа копнена површина на Земљи (чине је Европа и Азија)
- **Копно** заузима 29% Земљине површине.
- **Вода** заузима 71% Земљине површине

- На Земљи има **пет океана**:
 1. Тихи (или Пацифик) - највећи
 2. Атлантски
 3. Индијски - најтоплији (у жарком појасу се налази)
 4. Северни ледени океан - најплићи и најмањи
 5. Јужни океан
 - **Атлантски океан** се налази између Европе и Северне Америке и Африке и Јужне Америке
 - **Тихи океан** између Азије, Аустралије и Северне и Јужне Америке

Мореузи и канали који раздвајају континенте:

Гибралтарски – Европу и Африку

Берингов мореуз – Азију и Северну Америку

Босфор и Дарданели – Европу и Азију

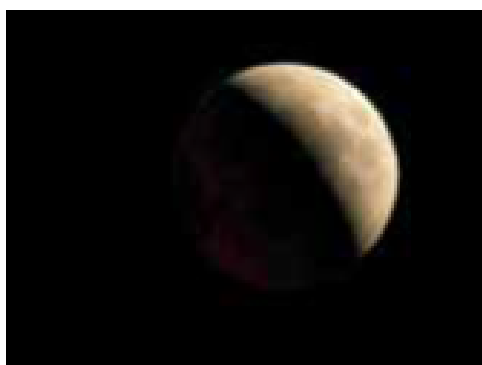
Суецки канал – Африку и Азију

Панамски канал – Северну и Јужну Америку

ОБЛИК И ВЕЛИЧИНА ЗЕМЉЕ

Какав је облик Земље?

- Земља је лоптастог облика.
- **Докази** о лоптастом облику Земље.
 - Полукружна сенка Земље при делимичном помрачењу Месеца.

- Приликом испловљавања брода, са видика прво нестају најнижи делови брода, затим потпалубље, палуба, а на крају јарбол и застава.

- Мења се изглед звезданог неба када путујете ка југу.
- Магеланова пловидба око света (1519-1520) 16.век

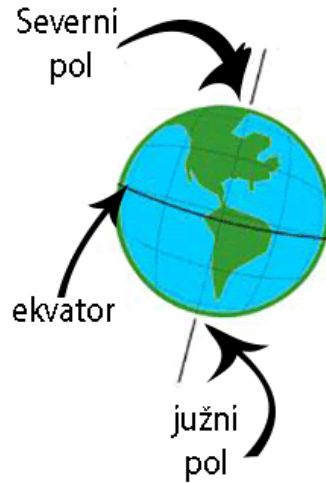

- На основу снимака из васионе потврђено је да Земља има лоптаст облик.
- Земља је мало спљоштена на најсевернијем и најјужнијем делу, а у средишњем испупчена. Тело таквог облика назива се **елипсоид**. Површина Земље није глатка већ има узвишења и удубљења.
- Елипсоид с таквом површином назива се **геоид**.

- Овакав облик Земље је последица њеног обртања око своје осе.
- Земљина оса је замишљена линија која пролази кроз центар Земље и пролази кроз полове.
- **Полови** су замишљене тачке кроз које пролази Земљина оса.
- На крајњем северу је **Северни пол**, а на крајњем југу **Јужни пол**.
- Замишљена кружница око Земље која је подједнако удаљена од полова назива се **екватор**.

- Екватор дели Земљу на северну и јужну полулопту или хемисферу.

- Земља је спљоштена на половима, а испупчена на екватору.
- Екваторски пречник је дужи од поларног пречника.

- Површина Земље износи 510 милиона квадратних километара (510 000 000 км²)
- Обим Земље је 40 000 км.
- Умањени модел Земље назива се **глобус**.

Општегеографски глобус

КОНТИНЕНТИ И ОКЕАНИ

- Површину Земље чине копно и вода.
- **Континенти** су највеће копнене површине на Земљи.
- На Земљи се налази **седам континената**:
 - **Азија (највећи)**
 - **Африка**
 - **Северна Америка**
 - **Јужна Америка**
 - **Антарктик (најхладнији и без сталних насеља)**
 - **Европа**
 - **Аустралија (најмањи)**
- Европа и Азија су на истом копну, које се зато назива **Евроазија**. То је највећа копнена површина на Земљи.
- **Полуострво** је део копна које је са три стране окружено водом, а на четвртој спојено са копном.
- Највећа полуострва на свету су Арабијско полуострво у Азији и Лабрадор у Северној Америци.
- **Острво** је део копна окружено водом.

- Највећа острва су Гренланд и Нова Гвинеја.
- Група острва се назива **архипелаг**. (Малајски архипелаг је највећи на свету)
- Највеће водене површине називају се **океани**.
- Океани заједно са свим морима чине **Светско море** или **Светски океан**.
- На географској карти света можеш уочити пет океана.
 - Тихи океан или Пацифик (највећи и најдубљи)
 - Атлантски океан
 - Индијски океан
 - Северни ледени океан (најмањи и најплићи)
 - Јужни океан.
- Водене површине су пространије од копнених.

1. Погледај карту и одговори на питања:

- Који океан раздваја Европу и Северну Америку?
- Између којих континената се налази Индијски океан?
- Који океан се налази између Азије и Северне Америке?
- На којој Земљиној полулопти се налази Европа?
- Који континенти се налазе целом површином на јужној полулопти?
- Које континенте пресеца екватор?